

2016 ORTAÖĞRETİM TARİH DERSİ TASLAK PROGRAMINDA YER ALAN BAZI KAVRAMLARLA İLGİLİ TARİH ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ: 11. SINIF TASLAK PROGRAMI ÖRNEĞİ

THE IDEAS OF HISTORY TEACHERS ABOUT 2016 SECONDARY EDUCATION
HISTORY COURSES CURRICULUM DRAFT: THE CASE OF 11TH GRADE
CURRICULUM

Nurten KOLCU¹

Muhammet AVAROĞULLARI²

Alper Demir³

Makale gönderim tarihi 5 Ocak 2016

Makale kabul tarihi 17 Ocak 2016

Özet

Günümüzün hızla değişen çağına ayak uydurup, olumlu bir değişim ve gelişim içinde yolumuzu çizebilmenin en önemli yollarından biri de tarih bilgisi ve bu bilgiyi etkili bir şekilde kullanmaktan geçmektedir. İçinde bulunulan çağı anlayıp değerlendirebilmek, etrafımızda meydana gelen olayların ardındaki sosyal- kültürel, ekonomik ve siyasi gelişmelere akılcı bir bakış açısıyla bakıp, çözüm sunabilmenin yolu sahip olunan tarih bilgisidir. Tarih, olayların tarihlerinin, kişilerinin veya anlaşma maddelerinin yorum yapmaksızın ezberlenmesi, sınavda ezberlenen bilginin kullanılıp sonrasında unutulması için var olan bir ders olmamalıdır. Tarih eğitiminin etkili bir şekilde kendisine yüklenen görevi gerçekleştirebilmesi için tarih müfredatının (program) teknolojik gelişmeler doğrultusunda geliştirilmesi gereklidir. Tarih öğretim programları cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze dek birçok değişikliğe uğramıştır. Bunlardan sonuncusu ise 2016 yılında hazırlanan ve öğretmenlerin görüşüne de sunulmuş olan 9, 10, 11 ve 12. sınıfları kapsayan Ortaöğretim Tarih Dersi Taslak Programıdır. Bu araştırmanın amacı 2016 yılında hazırlanmış olan Ortaöğretim Tarih Dersi Taslak Programı'nda yer alan 11. Sınıf Öğretim Programı'nın bazı kazanım ve alt kazanımlarına öğretmenlerin ne kadar hazır olduğunu ve düşüncelerini öğretmen görüşleri ile belirlemektir. Çalışma nitel bir araştırmadır. Veri toplama aracı yarı yapılandırılmış bireysel görüşmedir. Çalışma grubunu Muğla İli ortaöğretim okullarında görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Katılımcılar elverişli örnekleme ile seçilmişlerdir. Görüşüne başvuru tarih öğretmenlerinin tarih taslak programını genel olarak incelememiştir. Öğretmenlerin, araştırma konusu olan 11. sınıf programını bu haliyle olumsuz buldukları, araştırmaya konu olan kazanımlar ve alt kazanımlarda sunulan yeni kavramlar konusunda yeterli eğitim ve bilgilerinin olmadığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarih programı, tarih öğretimi, kazanımlar, tarih öğretmeni görüşleri

Abstract

The way of positive change and progress for keep pace with modern world comes from understanding historical information correctly. The knowledge of history give us to understand world and situations that happen around ourselves. The study of history could not be explained as a memorising of information about treaties, times etc. For create good history class for students to understand these curriculum must be change based upon new technologies. History class curriculum changed over time starting from Republican Era to today. The last one is called Secondary Education History Courses Curriculum Draft that opened for the views of the teachers regarding changes about 9th, 10th, 11th, and 12th grades in 2016The main purpose of this research is to reveal to what level the teachers are ready to teach some educational attainments prescribed for the 11th grade in the

¹ Tarih Öğretmeni, Şehit Öğretmen Sezgin Keçeci Çok Programlı Anadolu Lisesi, kolcun@mynet.com

² Yrd. Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, muhammet@mu.edu.tr

³ Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Sınırteke Ortaokulu, alperdemir09@yandex.com

*Bu çalışmanın bir bölümü 1-3 Eylül 2016 tarihlerinde Muğla'da gerçekleştirilen 4. Uluslararası Tarih Eğitimi sempozyumunda sunulmuştur.

Secondary Education History Courses Curriculum Draft by receiving opinions of the teachers. The research is a qualitative research. The data collected through semi structured individual interviews. The participants of the study are history teachers in the secondary schools of the province of Muğla. The participants are selected for their convenience to reach. The study revealed that most of the participants has not reviewed the draft curriculum. They perceive the draft curriculum negatively as its current structure. Lastly, they do not have satisfactory training and knowledge about the new concepts presented in the draft curriculum.

Keywords: History curriculum, history learning, acquirements, history teacher view

GİRİŞ

Bir milletin hafızası olarak kabul edilen tarihin farklı tanımları yapılmaktadır. “Geçmişin belgelere dayandırılarak akılcı bir yöntemle toplanmış bilgisi”, “Geçmişteki olayları, yer, zaman ve failleri göstererek, kaynaklara dayalı olarak, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.” “Geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar.”, “Geçmişte olan hadiseler hakkındaki belgelerin verileri” (Metin, t.y. :2-5). Caar tarafından (2004: 35) ise, tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog olarak tanımlanmıştır. Jenkins’e göre tarih, tarihçilerin eseridir. Çünkü geçmiş olup bitmiştir ve tarihçiler tarafından çeşitli araçlar aracılığıyla gerçek olaylar olarak değil, kitap, makale, film vs. olarak geri getirilebilir (2011: 29). Tarih bir milletin geçmişten bugüne bıraktığı mirastır. Bir milletin kendine has özelliklerinden oluşan kültürün içindeki her şeydir. Kültür, tarih aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Tarih genç kuşakların geçmişten güç aldıkları bir dayanak noktasıdır. Geçmişten alınan güç geleceğe güvenle bakabilmeyi sağlamaktadır. İçinde bulunan zamanı doğru değerlendirip geleceğimizi planlayabilmek, doğru ve etkili politika üretebilmek için tarih bilmek gerekmektedir (Kolcu, 2016: 69). Collingwood’ a göre tarih insanın kendisini bilmesi içindir. Böylece insan olmanın ne demek olduğunu, ne tür bir insan olduğumuzu ve insanın biz olduğumuzu biliriz. Tarihin değeri, insanın geçmişte ne yaptığını, şimdi de ne olduğunu göstermesinden kaynaklanmaktadır (2015: 42).

Tarih, bilimsel bir çalışma alanı olduğu gibi, okullarda okutulan sosyal bir bilim disiplindir. Bu yönüyle de tarih öğretimi karşımıza çıkmaktadır. Tarih öğretimi, formal eğitim kurumları aracılığıyla, tarih biliminin gereği olan bilgi, tutum ve davranışları öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır. Tarihin öğretiminde iki yaklaşım söz konusudur. Bunlardan birincisi, geleneksel anlayış doğrultusunda, vatandaşlık ve kimlik aktarımı amacıyla öğretilmesidir. Böylece öğrencilerin içinde yaşadığı toplumu, değerlerini, kültürünü tanıyıp benimseyerek iyi vatandaş olması hedeflenmektedir. İkincisi ise, öğrencilere bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme beceri ve niteliklerin kazandırılması yaklaşımıdır. Bu şekilde öğrencilerin tarih bilim insanı gibi hareket ederek bilimsel bilgiye ulaşması sağlanacaktır. Öğrenciler, bilimsel düşünebilme, kanıtları kullanarak çıkarımda bulunma ve sonuca ulaşma becerilerini edineceklerdir. Bu becerilerin geliştiği öğrenciler kendilerine çeşitli araçlar vasıtasıyla ulaşan bilgileri doğrudan kabullenmek yerine sorgulamaya gidecekler, demokratik sistemin ihtiyaç duyduğu bireyler olarak yetişeceklerdir.

Demokratik ve teknolojik olarak gelişmiş ülkeler her iki yaklaşımı birleştirip uygulama yolunu tercih etmektedirler (Demircioğlu, 2005: 14).

Günümüzün hızla değişen çağa ayak uydurup, olumlu bir değişim ve gelişim içinde yolumuzu çizebilmenin en önemli yollarından biri de tarih bilgisi ve bu bilgiyi etkili bir şekilde kullanmaktan geçmektedir. İçinde bulunulan çağı anlayıp değerlendirebilmek, etrafımızda meydana gelen olayların ardındaki sosyal- kültürel, ekonomik ve siyasi gelişmelere akılcı bir bakış açısıyla bakıp, çözüm sunabilmenin yolu sahip olunan tarih bilgisidir. Tarih, olayların tarihlerinin, kişilerinin veya anlaşma maddelerinin yorum yapmaksızın ezberlenmesi, sınavda ezberlenen bilginin kullanılıp sonrasında unutulması için var olan bir ders olmamalıdır. Tarih eğitiminin etkili bir şekilde kendisine yüklenen görevi gerçekleştirebilmesi için tarih müfredatının (program) dünyadaki yenilikler ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir (Metin, t.y. 12).

Eğitim bireyde davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır. Tarih eğitimi ile de tarih biliminin ortaya koymuş olduğu bilgi, tutum ve becerileri davranış haline getirmiş bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bunun için tarih öğretim programına ihtiyaç vardır. Ülkemizde tarih bir ders olarak 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana okutulmaktadır. Başlangıçta gelenekselci ve davranışçı bir bakış açısıyla hazırlanıp uygulanan tarih müfredat programları ile bunlar doğrultusunda hazırlanan ders kitapları birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (Dinç, 2006: 266).

Tarih öğretimine yönelik eleştiri ve öneriler doğrultusunda tarih programı alanında çeşitli zamanlarda değişiklikler yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir (Ceylan, 2009: 10). Cumhuriyet döneminin ilk lise programı 1924 Lise Müfredat Programı olmuştur (Koçak, 1998: 78). Bu programda İslam tarihi ve medeniyetine yer verilmemiş, Genel tarih ve Avrupa tarihi ağırlıklı olarak alınmıştır. 1927 yılında bir takım radikal değişiklikler yapılmıştır. Türk tarihi merkeze alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Millet Mekteplerinin açılması üzerine buralarda tarih dersleri genel olarak tarihî menkıbe ve muhasebe anlatma şeklinde olmuştur. 1952 ve 1973 Lise Müfredat Programlarında sınıflara göre konu dağılımı verilmesine rağmen, öğretim yöntem ve teknikleri üzerinde durulmamıştır (Ceylan, 2009: 10). 1976 Lise Tarih Programı, Tarih Öğretiminin Amaçları, Açıklamalar ve Konular başlıkları altında verilmiştir. Talim Terbiye Kurulunca kabul edilen Ortaöğretim Kurumları Tarih Programı 1983- 1984 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur. Amaçlar, Lise Tarih Programına 1971 yılında girmiştir (Koçak, 1998: 101). 1981 yılında Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Programlarında değişiklik yapılmıştır. 1982 yılında dersin adı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük olarak değiştirilmiştir. Lise I, II ve III. sınıflarda okutulan 1983 Tarih Programı, Köstüklü'nün değerlendirmesine göre ilköğretim tarih müfredatının biraz genişletilmiş ve derinleştirilmiş tekrarıdır. 1992 yılında Osmanlı Tarihi 1-2, Genel Türk Tarihi 1-2-3 ile Tarih 1-2 dersleri kabul edilmiştir. 1998'de Ders Geçme ve Kredi Sistemine göre dönemler esas alınarak hazırlanan ve Sınıf Geçme Sisteminde uygulanan program, Tebliğler Dergilerinde gerekli açıklamalar verilerek düzenlenmiş ve uygulamaya geçilmiştir (Ceylan, 2009: 11).

2003 yılından itibaren Türk Eğitim Sistemi'nde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Geleneksel davranışçı eğitim yaklaşımından çağdaş yapılandırmacı anlayışa geçişin önemli adımları atılmıştır. Uzun zamandan bu yana Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtildiği şekilde yeni nesillerin Türk Eğitim Sistemi'nin genel amaçları doğrultusunda yetiştirilmediği ekonomik ve siyasi çevreler ile kamuoyunda dile getirilmiştir. Milli Eğitimin temel amaçlarını kapsayacak, aynı şekilde çağdaş yaklaşımlara göre ilk ve ortaöğretim programlarının hazırlanması Talim Terbiye Kurulu'na verilmiştir. TTK, ilköğretimden başlayacak şekilde gerekli düzenlemeleri yapmıştır. 2008-2009'dan itibaren ortaöğretim 9. sınıf öğretim programı uygulamaya girmiş, 10. sınıf ve sonrası ise 2007 yılından sonra hazırlanmıştır.

2007 yılı ve sonrasında uygulamaya konmuş olan Tarih 9, 10, 11 ve Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi derslerinin programları yapısal ve uygulama süreçleri bakımından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler kısaca şu noktalarda toplanmaktadır:

*Yapılandırmacı anlayışa göre hazırlanmış olmasına rağmen konu içeriğinin çok yoğun olması,

* Belirlenen kazanım kapsamının genişliği nedeniyle planlama ve uygulamada yaşanan sıkıntılar

* Tarihsel düşünme becerilerinin ve değerlerin hangi kazanımla ilişkili olduğunun, nasıl verilebileceğinin belirsizliği,

* Programın öğrenci merkezli ve etkinlik temelli olmasına rağmen bunların nasıl planlanıp- uygulanacağı, ölçme-değerlendirmenin nasıl yapılacağına açık olmaması,

* Programın uygulamasına yönelik açıklamada ölçme- değerlendirmeyle ilgili bilgilerin, öğretmenlerin planlama ve uygulamasında fazla anlaşılmıyor olmasıdır (Şimşek, 2016: 317).

Var olan programı iyileştirme yerine 2015 yılında yeni bir program yapılma sürecine girilmiş, araştırma konusunu oluşturan Taslak Tarih Dersi Öğretim Programı ortaya çıkmıştır. Taslak programın giriş bölümünde önceki programın kronolojik bir anlayışla ve geniş bir içerikle sunulmasının yapılandırmacı anlayışla çeliştiği, öğrencilere günlük hayatta kullanabilecekleri becerileri kazandıramadığı belirtilmiştir. 9-12. Sınıflar Tarih Dersi Öğretim Programı'nın, sosyal bilimlerin farklı dallarının perspektif ve terminolojisinden yararlanan tematik bir yaklaşımla hazırlandığı üzerinde durulmuştur. Programın genel amaçları 19 madde olarak verilmiştir. Programın vizyonu bölümünde ise, 11 ve 12. sınıf tarih dersleri öğretim programlarının daha derinlikli bir içerikle düzenlendiği, çünkü 9. ve 10. sınıf tarih derslerini alarak belirli bir temele sahip olacaklarının dikkate alındığı üzerinde durulmuştur (MEB, 2016: 2).

Araştırmaya dahil edilen kavramlar, 11.sınıf "Âlem ve İnsan Tasavvuru" adını taşıyan 1. ünite içinden belirlenmiştir. Bu ünite için şöyle bir açıklama yapılmıştır: "Bu ünite öğrencilerin, Osmanlı medeniyetine zemin oluşturan âlem ve dünya tasavvurunun soyut ve genel ilkelerini kavramlar temelinde öğrenmeleri, Osmanlı medeniyetinin İslam düşünce geleneği ve kâdim dünya tasavvurları ile bağlantılarını fark etmeleri, insanı insan yapanın onun kendini ve parçası olduğu hayatı anlama ve

bilme çabası olduğunu anlamaları ve bu kazanımlar ile çağdaş dünyada birey ve toplum hayatındaki sorunları bütüncül bir bakışla sorgulayabilmeleri amaçlanmıştır” (MEB, 2016; 57).

Bu araştırmanın amacı 2015 yılında hazırlanmış olan Ortaöğretim Tarih Dersi Taslak Programı’nda yer alan 11. Sınıf Öğretim Programı’nın bazı kazanım ve alt kazanımlarına öğretmenlerin ne kadar hazır olduğunu (**bazı kazanım ve alt kazanımlarda geçen kavramların öğretmenlerde ne çağrıştırdığını ve**), öğretme konusunda ne düşündüklerini öğretmen görüşleri ile belirlemektir. Bu amaçla öğretmenlere EK 1’de yer alan sorular yöneltilmiştir.

2. YÖNTEM

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada nitel araştırma veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılmıştır. Tarih öğretmenlerinin görüşlerini daha derinlemesine elde etmek için açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Açık uçlu görüşme sorularıyla ilgili olarak uzman görüşü alınmıştır. Görüşmeler, katılımcılar ile yüz yüze ve onların belirledikleri ortamlarda yapılmıştır. Görüşmeler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ses kayıtlarının Microsoft Word programında kelimesi kelimesine metinleri çıkarılmıştır. Katılımcıların görüşlerine ilişkin bütüncül bir bakış açısı kazanmak amacıyla her görüşme metni baştan sona okunmuştur.

Öğretmenlerin kendilerine verilen kavramlar hakkındaki bilgi düzeylerine ilişkin değerlendirmeler yapabilmek için kaynak taraması yapılmış ve her bir kavrama ilişkin tanımlar oluşturulmuştur. Bu tanımlara dayanarak öğretmenlerin kavramları doğru tanımlayıp tanımlayamadıklarına ilişkin yüzde ve frekans tabloları oluşturulmuştur. Daha sonra öğretmenlerin kendilerini bu kavramları öğretmek için yeterli hissedip hissetmedikleri sorulmuş ve verilen cevapların yüzde ve frekans tabloları oluşturulmuştur.

Araştırma bulgularının toplanan verilere dayalı olarak ortaya çıktığını göstermek ve katılımcıların görüşlerini betimlemek amacıyla görüşme metinlerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Çalışma grubu (Katılımcılar)

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılında Muğla ilinde ortaöğretim kurumlarında görev yapan 15 tarih öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma etiği katılımcıların kimliklerinin gizlenmesini gerektirdiği için, katılımcıların kimliklerini korumak amacıyla her bir katılımcıya Öğretmen 1 (Ö-1)- Öğretmen 15 arasında değişen rumuzlar verilmiştir.

Tablo 1; Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Mezun Olunan Alan	Mesleki Kıdem	Bitirilen Öğretim Programı
-------	----------	-------------------	---------------	----------------------------

Ö 1	Kadın	Eğitim Fak.	21 ve üstü	Lisans
Ö 2	Kadın	Fen- Edebiyat	21 ve üstü	Lisans
Ö 3	Kadın	Fen- Edebiyat	21 ve üstü	Lisans
Ö 4	Kadın	Eğitim Fak.	16- 20 yıl	Lisans
Ö 5	Kadın	Eğitim Fak.	11- 15 yıl	Lisans
Ö 6	Kadın	Fen- Edebiyat	6- 10 yıl	Lisansüstü
Ö 7	Erkek	Fen- Edebiyat	6- 10 yıl	Lisansüstü
Ö 8	Kadın	Eğitim Fak.	11- 15 yıl	Lisans
Ö 9	Erkek	Fen- Edebiyat	11- 15 yıl	Lisansüstü
Ö 10	Kadın	Eğitim Fak.	0- 5 yıl	Lisans
Ö 11	Erkek	Diğer	21 ve üstü	Lisans
Ö 12	Erkek	Fen- Edebiyat	21 ve üstü	Lisansüstü
Ö 13	Erkek	Eğitim Fak.	21 ve üstü	Lisans
Ö 14	Kadın	Eğitim Fak.	21 ve üstü	Lisansüstü
Ö 15	Erkek	Eğitim Fak.		Lisansüstü

Verilere göre görüşmeye katılan öğretmenlerin onbiri 10 yıl ve üstü kıdemde olup deneyimli öğretmenlerdir.

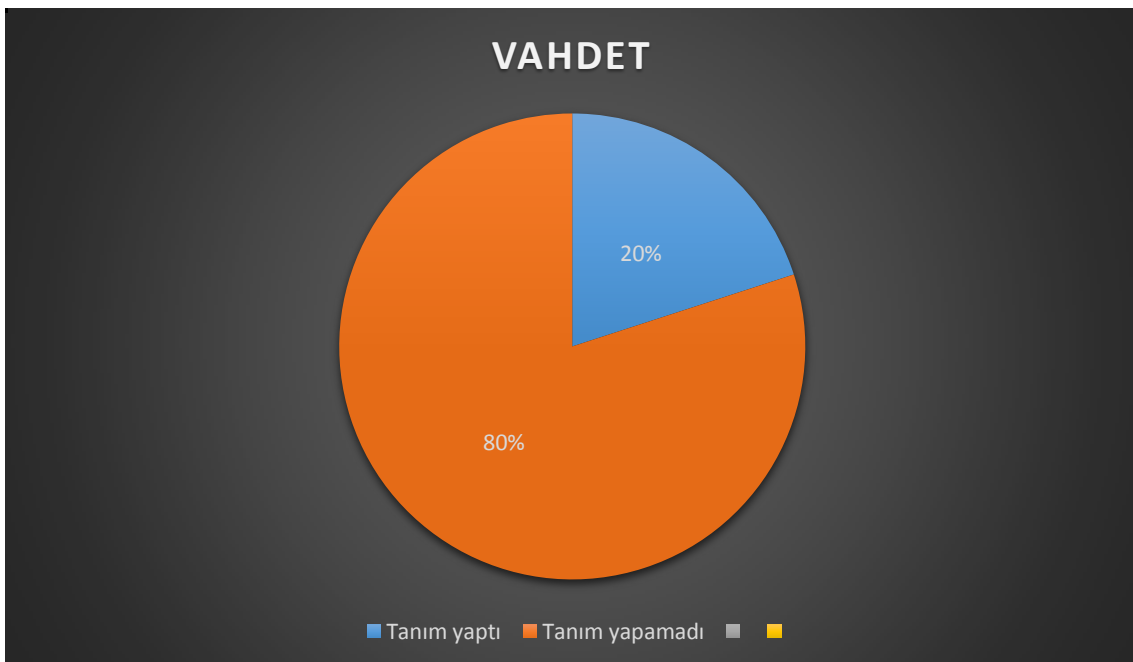
BULGULAR VE TARTIŞMA

1. soruda yer alan vahdet/ birlik kaynaklarda kısaca şu şekilde yer almaktadır; Allah'ın birliği. Tasavvufta gerekli olan vahdet, kesret içinde olandır. Yani halk ile birlikte, iş- güçle meşgulken bile herkesin ve her şeyin Allah'ın kudreti ile olduğunu kavrayabilmektir. Buradan vahdet-i vücut nazariyesi doğmuştur. Vahdet-i vücut bütün varoluşun, Allah'ın esma ve sıfatlarından ibaret olduğu görüşüne dayanır. Vücut birdir, O da Allah'ın vücududur. Bütün varlıklarda çeşitli şekillerde ortaya çıkan da O'dur. Her şey O'nun varlığı ve birliğine işaret eder (Pala, 1989; 471). Vahdet, çokluğun hakiki bir varlığı olmadığını kavrayıp, var olarak sadece Hakk'ı görmektir (Uludağ, 1991; 285). Hakk'ın biri görünen evrene yansımış, diğeri yansımamış iki yönü bulunmaktadır. Böyle bakıldığında bütün varlık "Bir" dir. Örneğin Kur'an, insan ve evren aynı gerçeğin farklı yansımalarıdır. Çünkü hepsi Hakk'ın sözüdür. Kur'an O'nun peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırmış

olduğu sözü iken insan ve evren de O'nun "ol" sözüyle yaratıldıklarından, O'nun sözleridir (Küçük, 2011; 145).

Vahdet/ birlik kavramı için 5 öğretmen Allah'ın varlığı-birliğini anladıkları cevabını verirken 4 öğretmen İslam felsefesindeki Vahdet-i vücudu hatırladıklarını belirtmiş, açıklama yapmamışlardır. 1 öğretmen de Tanrıyla bir olma şeklinde cevaplamıştır. 2 öğretmen birlik beraberlik ... olarak ifade etmiştir. 3 öğretmen cevaplamamış veya bilmediğini belirtmiştir. Ö 1 "Tanrı'yla bir olmayı anlıyorum. Özelde bunları Ahmet Yesevi ve Yunus Emre'de biliyorum. Örnek olarak bunları verebilirim." Ö 4 "Allah'ın birliğidir herhalde, bilmiyorum." Ö 5 " Birlik deyince aklıma önce Allah geliyor yani Allah'ın birlik sıfatı aklıma geliyor. Her şeyin bir yerde toplanması, bütün varlıkların aynı yerde toplanması aklıma geliyor. Varlık olarak da yine, varlıklar farklı unsurlardan meydana gelmiştir ama sonuçta içeriğindeki maddeler de benzer yani birbirine. Bu anlamda bazı maddelerinde aynı şeyden birden çoğaldığını da söyleyebiliriz. Bunu ruh yani manevi olarak da açıklarsak eğer insanların da sonuçta Adem'den(Hz. Adem) çoğaldığımızı göre biz de birden çoğalmış durumdayız. Ve ruhumuzda yine aynı şekilde Allah tarafından bize üflendiğine göre insan aynı özelliklere sahip olduğuna göre ruh dediğimiz yapı da evet birden çoğalmış görünüyoruz, insan olarak da varlık olarak da ." Ö 12 " Allah'ın varlığı, birliği, tek olması. Kuran-ı Kerim'de İhlas suresinde geçiyor Allah'ın tek olduğu ile ilgili. Burada kastedilen de budur. " Ö 13 "Birlik, beraberlik anlamında. Farklı görüşlere sahip olunsa bile belli konularda görüş birliğine varmak anlamında anlıyorum." Ö 12 ve Ö 13 öğretme konusunda kendilerini yeterli gördüklerini belirtmiştir.

Buna göre öğretmenlerin vahdet konusunda az da olsa bilgisi olduğu görülmekte ama tanımlama açıklama, örneklendirmede yeterli olmadıkları cevaplarından anlaşılmaktadır.

2. soruda yer alan Kesret, “Bir olan Hakk’ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk halinde görünmesi...” (Uludağ, 1991; 285). Denizin vahdeti, dalgaların kesreti, dalgalar göze çok görünebilir ama denizden birer parçadırlar ve ondan ayrı düşünülemezler (Pala, 1989; 43). Tek varlık Allah’tır. Diğer yaratılmışlar bunun bilinmesi içindir. Görülebilen her şey Allah varlığının sıradağlar gibi devamlı görünüşünden ibarettirler. Duvarları aynadan bir odaya giren insan sayılamayacak kadar çok kendini görür ama o görüntüler gerçek varlık değildir. Odada yalnız bir insan vücudu bulunmaktadır. Görmekte olduğumuz tüm yaratılmışlar, aslında mutlak fakat tek varlık olan Allah’ın türlü hayalleridir (Banarlı, 1987; 120).

Kesret/ çokluk ifadesine 12 öğretmen “bilmiyorum, açıklayamam, ifade edemiyorum şeklinde cevap vermiştir. Ö 5 “ sonuçta her şey birden çoğalmış, günümüzde de öyle, işte bir tane yapıyoruz, ondan çoğaltıyoruz, birlikten çokluk ortaya koyuyoruz. Örneğin bir tek ağaçtan yapılan birden fazla madde, ya da bir demirden bir maddeden yapılan birden fazla malzeme, alet ya da insandan bahsedersen insanın da bir hücreden çoğalması gibi. Ö 12 “Arapça kesir kelimesinden türeme. Çokluk ifade ediyor. Bur(a)da programı bilmediğim için kesin bir hüküm söyleyemiyorum.” Ö 15 “Kesret çokluk anlamındadır. Allah var edendir ve yok olması düşünülemez varlıktır.”

Açıklama yapmaya çalışan öğretmenlerin bu konuda da tam olarak bir tanımlama yapamadığı görülmektedir.

Öğretme konusunda ise 1 öğretmen araştırmak gerekir derken 1 öğretmen kaynak olduktan sonra niye yeterli olmayayım şeklinde görüş belirtmiştir. 4 öğretmen kendilerini yetersiz gördüklerini bildirmişlerdir. 9 öğretmen ise görüş bildirmemiştir.

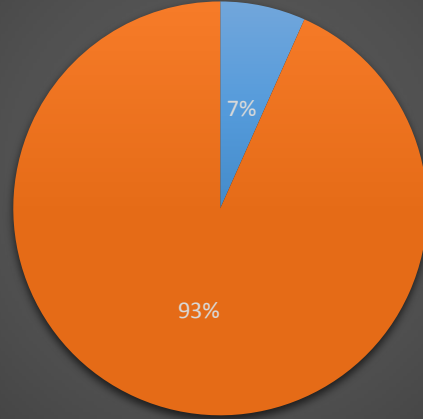
Devir nazariyesi, Bir'den gelen (sudur) çokun tekrar Bir'e dönüşünü ifade etmektedir. Bir şeyin aslına dönmesi, manevi âlemden maddi âleme gelen ruhların ilk ve asıl vatanlarına dönmelerini açıklayan tasavvuf terimidir (Uludağ, 1989; 139). "Varlığı ve nesnelere sudûr ve tecellî esasına göre açıklayan mutasavvıflara göre mutlak varlıktan tecellî suretiyle ayrılan bir nesne, çeşitli değişim safhalarından geçtikten sonra varlıkların en süflisi olan madde mertebesine kadar iner. Sonra yükselmeye başlayarak yine çeşitli merhalelerden geçtikten sonra geldiği noktaya ulaşır. Mutlak varlıktan ayrıldıktan sonra inişe geçen ve alçalan bir nesne (umumi feyiz, vücûd-ı sârî, mevcud, ilâhî nur) sırayla küllî akıl, dokuz akıl, dokuz nefis, dokuz felek, dört tabiat ve dört unsur seviyesine kadar düştükten sonra yükselişe geçerek yine sırayla madde, maden, bitki, hayvan, insan ve kâmil insan seviyesine kadar çıkar. Devir adı verilen bu yolculukta bütün merhalelerin oluşturduğu seyir çizgisi bir daire şeklinde düşünülür. İnişte katedilen yarım daireye "kavs-i nüzûl" ve "mebde", çıkışta katedilen diğer yarım daireye de "kavs-i urûc", "kavs-ı suûd", "rücû" ve "meâd" gibi isimler verilir. Vücûd-ı mutlakten ayrılan kâmil bir varlık ya hiçbir engelle karşılaşmaz veya karşılaştığı engelleri çabuk aşar, devrini ve seyrini süratle tamamlayarak Hakk'a vâsıl olur. **Devir nazariyesi ilk bakışta tenâsüh inancını çağrıştırmaktadır. Ancak tenâsüh inancında insanın tekrar tekrar dünyaya geldiğine, hatta insan ruhunun hayvanlara geçtiğine inanılırken devir nazariyesini benimseyenlerde böyle bir anlayışa rastlanmamaktadır. Ayrıca devir görüşüne sahip olan mutasavvıflar bunun tenâsühle ilgisi bulunmadığını özellikle belirtmişlerdir (bk. Gölpmarlı, Gülşen-i Râz Şerhi, s. 31). Bununla beraber Bektaşiler başta olmak**

üzere bazı mutasavvıflar tenâsühe de inandıklarından bu iki görüşü birleştirmişlerdir (WEB 1).

Devir nazariyesi ile ilgili olarak 11 öğretmen “bilmiyorum, fikrim yok, duymadım” gibi ifadeler kullanmıştır. Ö1 “Bir dönemin bütün özelliklerini içine almasını anlıyorum. Örnek verirsek tarihte tasavvuf dönemi sanatçıları veya Kanuni Dönemi şeklinde bir açıklama getirebilirim”. Ö 5 “Bir şeylerin devretmesi, süren bir şeylerin tekrarlanması gibi algıladım. Örneğin dünyanın kendi etrafında dönmesi, bunu devir halinde devam ettirmesi, dünyanın güneş etrafında dönmesi ve bunu devir halinde devam ettirmesi. Hücrenin oluşurken yine çoğalarak bunu devir şeklinde devam ettirmesi. Bizim günlük yaptığımız yeme içme, beslenme gibi şeyler bile sonuçta devir şeklinde. Yağmurun yağması, buharlaşma vb. olayların yine bu şekilde kendini yenilemesi devridaim olarak algıladım...” Ö 11 “ dönemsel düşünceler, dönemsel görüşler olarak söyleyebilirim. Her dönemin kendine özgü koşulları var, kendine özgü şartları var, kendine göre görüş açıları var, bunları anlıyorum. Dolayısıyla herhangi bir dönemi yargıladığımızda o dönemin koşullarını göz önünde (bulundurmalı), o dönemin dünya görüşünün, devr-i nazariyesinin göz önüne alınması gerekir diye düşünüyorum.” Ö 8 “ bir kısır döngü mü acaba? Hani tarihin tekerrüründen yola çıkarsak yoktur diyoruz böyle bir şey, o zaman devir nazariyesi diye bir şey olamaz. Buradan bu sonuca mı varıyoruz. Evet yine bu konuda benim bilgim yok.” Tanım yapmaya çalışan öğretmenlerin de tanımları oldukça farklıdır ve tasavvufta geçtiği şekliyle konuyu algılamadıkları görülmektedir. Öğretme konusunda ise Ö 1 kendini yeterli gördüğünü, Ö 11 şu an olmasa bile kaynak olduktan sonra biraz bakınca öğretebileceğini dile getirmiş, 3 öğretmen kendilerini yeterli görmediklerini belirtmişken diğerleri görüş bildirmemiştir.

ÖĞRETMENLERİN ÖĞRETME KONUSUNDA KENDİLERİNİ YETERLİ GÖRMESİ

■ Yeterli görüyor ■ Yeterli görmüyor ■ ■

Zübde-i âlem (El 'alem-üs suğra- mikro kozmos), Zübde kelimesi çekirdek, öz anlamına gelmektedir. Âlem de dünya, kâinat, evren anlamlarında kullanılmaktadır. Bu tamlama ise, kâinatın özü anlamında kullanılmaktadır. Bu terime göre, insan kâinatın özüdür, kâinata ne varsa, aynı oranda insanda da vardır. Bir diğer ifade ile insan kâinatla denk kabul edilmektedir. Zaten kâinatın varlık sebebi de insandır (WEB 2). Bütün kâinatın özünü içinde taşıyan bir varlık olarak insan hazreti insan'dır. Yücelmeye, kanat çırpmaya, meleklerin arasına karışmaya hazır bir varlıktır (Kemalsayar.com.)

Kâinat büyük âlem, insansa küçük âlemdir. İnsan kâinatın küçük nüshası kabul edilmektedir. Sufilere göre insanın iç âleminin dışından daha geniştir ve iç âleme büyük âlem de demektirler (Uludağ, 1989; 40).

Zübde-i âlem (mikrokozmos) konusunda 10 öğretmen ya görüş bildirmemiş veya "bilmiyorum, duymadım, şu an bilgim yok, fikrim yok" ifadelerini kullanmışlardır. Ö 1 "Kozmos dediğimiz zaman evreni anlıyorum. Mikrokozmostan anladığım ise onun bir parçası, küçüğü, örneği bu." Ö 5 " Küçük canlıları, küçük canlıların dünyası ya da gözle görülemeyen beş duyu organımızla algılayamadığımız âlem olarak da belki niteleyebilirim. En küçük yapı olarak öğrendiğimiz virüsler vb. gibi canlılar ya da bizim gözle göremediğimiz diğer âlem, ahiret vb. gibi işte üç harfliler âlemi vb. ..." Ö 8 "Hiçbir şey anlamıyorum, ben çok yetersiz tarih öğretmeni miyim?" Ö 11 "Şimdi bir mikrokozmos bir de makrokozmos var. Bunu Facebook'ta da paylaştım hatta. Florida'da bir ağacın yaprağı üzerinden seyahate çıkılıyor mikro ve makrokozmosa. Onun 22 katı üzerinden uzağa gidiliyor, yani o şeyde artık galaksi dışına çıkılıyor, samanyolu galaksisine kadar gidiliyor. Birde tam tersi yolculuk var mikrokozmosa. Elektron mikroskopları ile gidilebilecek en son nokta. 10^{17} oraya kadar gitti, büyütülebiliyor... Örnek bu şekilde vermiş oldum." Ö 15 "Kâinatın ya da evrenin özü, çekirdeği demektir. İnsan kâinatla denktir. Bu anlayışa göre kâinatın varlık sebebi insandır."

Yapılmaya çalışılan tanımlardan anlaşıldığı gibi bu konuda da öğretmenler yeterli bilgiye sahip değildir. Ö 15 yakın bir tanımlama yapmış, Ö 11 karşılaştırmalı bir örnek vermeye çalışmıştır.

Öğretme konusunda ise 8 öğretmen görüş bildirmezken, 4 öğretmen yetersiz olduklarını, 1 öğretmen araştırmak gerektiğini, 1 öğretmen biraz çalışması gerektiğini, 1 öğretmen ise yeterli olduğunu ifade etmiştir.

Nefis aşamaları 7 derecede toplanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

- 1- Nefs-i emmâre: kötülüğe eğilimi olan ve kötülüğü yaptırın nefis.
- 2- Nefs-i levvâme: iyiliğe eğilmeye başlamış ve kötülük yapınca kendini ayıplayan nefis.
- 3- Nefs-i mülheme: ilham ve keşfe açılmaya ve doğruyu yanlıştan ayırmaya başlayan nefis.
- 4- Nefs-i mutmainne: kötü ve çirkin özelliklerden kurtulup güzel huylarla bezenmiş olan nefis.
- 5- Nefs-i râziye: hem kendisi hem başkaları için Allah'tan gelene razı olan nefis.
- 6- Nefs-i merziyye: kendisi Allah'ın hüküm ve kararlarından razı iken, Allah'ın da ondan razı olduğu nefis.
- 7- Nefs-i kâmile/ sâfiye: bu dereceye gelen sâlik (mürîd) artık mârifete Tasavvufi bilgi) ulaşmış ve insanlara yol gösterebilecek düzeye gelmiştir (Küçük, 2013; 63).

Sekiz öğretmen bilmediğini belirtmiştir. Nefsin aşamaları ile ilgili olarak Ö 1 nefis tanımı yapmaya çalışmış, aşamalar hakkında bilgi vermemiştir. Ö 5 "bununla ilgili 5-6 aşama var diye biliyorum. Hatta bunların isimlerini bir kaç kez ezberlemek için uğraştım ama manevi kitaplardan da okuduğum kadarıyla bende de vardı birkaç tane ama şu an aklıma gelen yok." Ö 6 "Lisedeki edebiyat dersinden 7 aşaması

olduğunu biliyorum ancak bunların adlarını bilmiyorum. Sürekli arzu, arzularından pişman olup kendini kötüleme, olgunlaşma, kavuşma gibi." Ö 11 "Bunlarda yine tasavvufu ilgili. Yunus Emre'yi özellikle düşünüyorum. Tekke edebiyatı ile ilgili, daha çok tarikatlarla ilgili, mistik bir kavram." Ö 9 "Din Kültürü öğretmenimize sormamız lazım, bilemiyorum ne olduğunu." Açıklamalardan anlaşıldığı gibi öğretmenler nefis aşamalarını bilmemektedir. Ö 11 öğretim konusunda "elbette kendimi yeterli görüyorum, dediğim gibi yeterli görme nedir, baktıktan sonra olur yani, altyapı oluşturulur." Cevabını vermiştir. Diğer öğretmenlerden 4 tanesi yeterli görmediklerini ifade etmişlerdir.

Bâtın, iç, gizli. Ayetlerin ve hadislerin, ancak arifler ve veliler tarafından bilinen gizli manaları (Uludağ; 87), zâhir, dış, görünen, bir şeyin dış yüzü ve görünen tarafı (Uludağ; 534). Hasan Sabbah'a göre dinin bir içi bir de dışı vardır. Gerekli olan bademin dışı değil içidir. Kuran'ın dış anlamı değersizdir, iç anlamı ise kitaba bakılarak anlaşılabilir. Bunu bildirmek için temiz yürekli bir imam gereklidir ve onun emirleri kesin olarak yerine getirilmelidir (Hançerlioğlu, 2012; 153).

Zâhir /Bâtın birlikteliği ile ilgili olarak 6 öğretmen tanım yapmaya çalışmıştır. 3 öğretmen görüş bildirmemiş, 2 öğretmen bâtının gizli olduğunu ama zâhirin ne olduğunu bilmediklerini açıklamışlardır. 1 öğretmen (Ö 10) "geçmiş ve gelecek olduğunu düşündüm" cevabını vermiştir. 3 öğretmen ise duymadığını, bilmediğini ifade etmiştir. Ö 1 "Bâtını biliyorum, görünürde olmayıp da gizli olan Hasan Sabbah olayından, çocuklara onu açıklıyorum orada ne olduğunu. Zâhir herhalde böyle bâtını en altta alıyorsa yani o görünen noktasını ifade ediyor. Bâtınlıkta biraz daha bilgim iyi romanlar, hikâyeler okudum." Ö 5 "Zâhir ortada olandı yanlış hatırlamıyorsam, görünen demek. Bâtın da görünmeyen demektir, gizli olan demektir. Bunlar Allah'ın sıfatlarından aynı zamanda. Görünen şeyleri açıklamak daha kolay ama görünmeyen şeyleri açıklamak gerçekten zor. Bugünde mesela ahiret vardır inancına sahibim ama sonuçta ahireti, cennet ve cehennemi görmediğim için bunu tanımlamak gerçekten zor..." Ö 11 "Felsefede zıtların birlikteliği kavramı var, artı birde bu içsel ve dışsal anlamında. Görünen ve görünmeyen, gizli açık. Zâhir açık-bilinen, bâtın gizli- saklı. Bâtını felsefesine göre Kuran ayetlerinin önemli olan kısmı açık olan değil, bilinen değil, bilinmeyen anlamlarıdır. Çünkü açık yani zâhir olanlar cahiller- bilgisizler- halk içindir. Bundan ziyade asıl önemli olan gizli- saklı kısmıdır. Bunlar Kur'an ayetlerinin açık anlamlarından ziyade gizli anlamlarına önem verirler. Bundan dolayı bu harekete Bâtınlık denir. Şu an İsmail Ağa cemaati Hindistan' da, Pakistan'da. Bu İnönü'ye mektup yazıyordu ya halifeliğin kaldırılması sırasında, onların lideri bu İsmail. İsmailik Şiiliğin radikal kolunu oluşturuyor. Yedi imamcılar bunlar birde on iki imamcılar var. Türkiye'deki Aleviler, bunlar daha ılımlı kolu on iki imamcılar..." Ö 9 "Zâhiri bilmiyorum ama bâtını bâtını tarikatından biliyorum o da gizli anlamına geliyor." Ö 14 " Bâtını bâtınlikten dolayı biraz biliyorum. Gizli olan anlamında. Kuran'ın bilinen anlamları dışında bilinmeyen anlamları olduğu ileri sürülüyor. Zâhir de bilinen anlamındadır sanırım. Hasan Sabbah ve Şeyh Bedrettin Bâtınlık alanında ilk aklıma gelenler."

Öğretme konusunda ise Ö5 ve Ö 11 uzmanlardan yardım alınır, kaynak olursa öğretme konusunda yeterli olabileceklerini belirtmişlerdir. 4 öğretmen yetersiz olduğunu belirtirken diğerleri görüş belirtmemiştir.

SONUÇ

Görüşme sonuçlarına bakıldığında tarih öğretmenlerinin 11. Sınıf tarih taslak programının 1. Ünitesinde yer alan kavramlar konusunda çok fazla bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Tarih öğretmenleri uygulanmakta olan 11. Sınıf tarih programını daha olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Hiçbir soruya cevap vermemiş olan Ö 2 genel bir değerlendirme yapmıştır: “Konular zaten soyut, kavramlar aşırı ağır, çok zorlanırım. Bunların hiçbirini hakkında bilgim yok, uzun zamandır idarecilik yapıyorum, kendimi hiçbir şekilde yeterli görmüyorum, çok detaylı konular. Buradaki ifadeleri tarih kitaplarında hiç görmedim. En son 1999’da derse girmiştım. Üniversite döneminde gördüysek de hatırlamıyorum, kullanmadığın şeyi unutuyorsun zaten. Hele sözel çok nankör, benim için zor bir şey bu.” Ö 3 “ Bunlarla ilgili bir şey bilmiyorum. Tarihle ilgisi ne? Eski 11. Sınıf programı daha iyiydi. İlk Türk tarihinden alıp günümüze kadar getiriyordu, daha mantıklıydı. Tasavvuf konusu bunlar ve tarihle alakası yok. Ben fen edebiyat mezunuyum, araştırmacı yetiştirme amaçlıdır. Sadece Osmanlı’ya ağırlık verilmesi uygun değil. Çocuklar zaten şu anki tarihi anlamıyor. Lise 1. Sınıflara giriyordum bu sene, şu anki tarihi öğretemiyoruz biz. Eğitim, bilim, sanat, hukuk olmadan fatih medresesini, bilimsel çalışmaları nasıl bileceksin.” Ö 6 “Ancak bunlar tasavvuf derslerinde, ilahiyat fakültelerinde (olmalı) bence. Genel liselerde, bir Anadolu lisesiyle Anadolu öğretmen lisesi veya meslek liseleriyle hiçbir alakası yok bu kelimelerin bence.” Ö 7 “Şu sorular bizim almış olduğumuz eğitime uygun değil. Ben yüksek lisans yapmama rağmen şu anda bunları kavramakta zorlanıyorum, daha çok ilahiyat fakültesi kökenli gibi gözüküyor. Dolayısıyla bu terimler veya bu konular veya kazanım olarak değerlendirilecekse kazanımlar daha çok Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin konusu altında değerlendirilmesi daha doğru olur. Benim diplomam bu konularda herhangi bir şekilde eğitim vermeme yeterli değil diye düşünüyorum.” Ö 8 “Ben şu an inanılmaz bir karamsarlığa kapıldım yani. Biz, modernleşme-çağdaşlaşma yolunda ilerleyelim derken uğraştığımız şeylere bakın. Pozitif bilimle alakası yok ki bunların hiçbirinin. Tarih dersi o zaman bilim olmaktan çıkartılıyor, bu o anlama geliyor.” Ö 9 “Dersleri birbirine sokmaya gerek yok. Tarih (dersi) kobay gibi kullanılıyor artık bu aralar. Çünkü öyle yaparsanız bütün dersleri sokabilirsiniz tarihin içine. Yağmurun oluşumuna kadar koyabilirsiniz, biraz fazla geldi bu bana, hiç dokunmaya gerek yok. Şimdiki 11. Sınıf seçmeli tarih programı oldukça iyiydi, hiç dokunmaya gerek yok. Lisansta görmediğimiz şeyler bunlar. Edebiyatta vardı bunlar. İnşallah bu program olmaz, şu anki haliyle 11. Sınıf seçmeli tarih programı güzel.” Ö 11 “ Genel olarak fikrim bu şey imam hatip liseleri için geçerli. Yani normal, düz liselerde bu dersin ben tutacağını sanmıyorum. Birinci bölümdeki kazanımlar açısından bunların genel ve Anadolu liselerinde pek yararlı olacağını sanmıyorum... Bu programı uygun bulmuyorum. Bir önceki program daha uygundu, daha iyiydi.” Ö 14 “tasavvufla ilgili konularda çok çeşitli görüşler var,

hangi birini neye ve kime göre ele alacağız? Neden sadece Osmanlı medeniyeti ayrıca? Bunlarla dünya sorunlarını daha iyi mi kavrayacaklar ve çözüm bulacaklar? Oldukça soyut ve ağır kavramlar ki tarih dersi zaten öğrencilerin zorlandığı, ezbere yöneldiği bir dersti. Şimdi daha çok ezbere yönelecekler. Bu konuların ilgilerini çekeceğini hiç sanmıyorum, genel olarak öğretmenlerin de çok ilgisini çekecek gibi görünmüyor. Benim tasavvufa hiç ilgim yok, öğrencileri nasıl motive edebilirim ki? Eski 11. sınıf programı kalmalı, o haliyle çok iyiydi.”

Metin, tarih eğitimi ve dil üzerine yaptığı doktora tezinde ülkemizde tarih öğretimine yönelik eleştirilerin iki başlıkta toplanabileceğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi “resmi tarih” olmasından kaynaklanandır. Diğeri de öğretimin sıkıcı ve kuru olması, öğrencinin ilgisini çekmemesi, öğrencileri tarihten uzaklaştırmış olmasıdır ki bunun altında da başarısız tarih yazıcılığı yatmaktadır. Yine ona göre tarih ders kitapları öğrenci ile tarihi buluşturan bir iletişim aracı görevi görmelidir. Açık seçik bir anlatıma sahip, merak ve ilgi uyandırıcı olmanın yanı sıra eğitim psikolojisine de uygun olmalıdır (2011; 5). Şimşek’ (2016; 330)in de belirttiği gibi öğretim programları ancak öğretmenlerin doğru anlaması, benimsemesi, içselleştirip uygulamaya geçirmeleriyle var olurlar. Oysa bu taslak program ağır kavramsal dil, soyut, seviye üstü ve yoğun içerik ile bunu sağlayamayacak gibi görünmektedir. Öğretmenlerin de tepkileri, şaşkınlıkları ve verdikleri cevaplardan durum açıkça görülmektedir. Ayrıca, program bu haliyle kabul edilirse, dersin en önemli unsuru olan ders kitabı da buna göre hazırlanacak ve eleştiriler son bulmayacak, tarih yine sıkıcı, ezber ders olmaya devam edecektir.

Öğretmenler genel olarak yeni taslak programı incelememiş, görünce de oldukça şaşmışlardır. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi bu programı uygun bulmamaktadırlar. Bu konuların tarihle ilgisi yoktur onlara göre. Öğretmenler kendilerini öğretme konusunda çok yeterli görmediklerini belirtip hizmet içi eğitim olması gerektiğini de dile getirmişlerdir. Bu program bu haliyle kabul edilir ve uygulamaya girerse bir şekilde öğretmeye çalışacaklarını ama çok zorlanacaklarını ifade etmişlerdir. Etkili bir öğretimin gerçekleştirilebilmesinde öğretim programının önemi oldukça fazladır. Öğretmenlerin benimsemediği programın uygulanmaya konması “dostlar alışverişte görsünler” den farklı olmayacaktır.

Taslak program bir kez daha gözden geçirilmeli, eleştiriler doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır.

Bu program bu haliyle kabul edilir ve uygulamaya girerse öğretmenler hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.

Dil kesinlikle sadeleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Banarlı, N. S. (1987), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Caar, E. H. (2004), *Tarih Nedir?* 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ceylan, D. (2009), *9. Sınıf Yeni Tarih Öğretim Programı İle İlgili Öğreten Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Collingwood, R. G. (2015), *Tarih Tasarımı*, 6. Basım, Doğu Batı Yayınları, Ankara
- Demircioğlu, İ. H. (2005), *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Dinç, E. (2006), *Tarih Eğitimcilerinin Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri*, *KEFAD*, 7 (2), 263-276,
- Hançerlioğlu, O. (2012), *Düşünce Tarihi*, 19. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Jenkins, K. (2011), *Tarihi Yeniden Düşünürken*, 1. Baskı, Birleşik Yayınevi, Ankara
- Koçak, K. (1998), *Cumhuriyetten Günümüze Tarih Anlayışı ve Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Eğitimi (1923-1992)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kolcu, N. (2016), *Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Tarihsel İçerikli Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Çeşitli Kavramlar Açısından Analizi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Küçük; H. (2011), *Tasavvufa Giriş*, 1. Baskı, Dem Yayınları, İstanbul
- MEB, (2015), *Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara
- Metin, E. (2011), *Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Metin, E. (t.y), *Tarih Nedir? Niçin Tarih Öğrenilmelidir?* Karatekin Üniversitesi
- Pala, İ. (1989), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Cilt I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Şimşek, A. (2016), *Taslak Tarih Öğretim Programı (Eleştiriler- Öneriler)*, *TUHED*, 5(1), 316-331,
- Uludağ, S. (1991), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- WEB 1, <http://www.İslamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=090231>
- WEB 2, https://tr.wikipedia.org/wiki/Z/%C3%BCbd-i_alem